

УДК 159.9

Шубертій Н.Г.¹, Жаболенко А.А.²

¹ ст. викладач НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СН-119М НУ «Запорізька політехніка»

ТЕОРІЯ ДУАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ В ДОСЛІДЖЕННІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ВІДМІННОСТЕЙ

У 1890 році філософ, психолог та засновник функціоналізму Вільям Джеймс припустив, що нам властиві два типи мислення – інтуїтивне розуміння та логічне міркування. При аналізі інформації перше – підсвідоме,

автоматичне, мимовільне – значно перевищує друге за швидкістю, але поступається йому за увагою до деталей та здатністю до навчання.

Надалі теорія, за якою один і той самий феномен може протікати двома різними способами, або як результат двох різних процесів отримала назву «теорія дуального процесу». Інтерпретація ідеї Джеймса та безпосереднє позначення двох розумових процесів як інтуїтивне розуміння та логічне міркування належить ізраїльсько-американському психологу Данієлю Канеману.

У процесі аналізу та обробки інформації людина використовує обидві системи мислення. При цьому роль раціонального судження серйозно переоцінюється людьми: лише невелика частина сприйманої інформації доходить до свідомого аналізу, а інше так і залишається незатребуваним. Це пов'язане з обмеженістю індивідуального досвіду, а також з тим, в якій мірі нові дані співвідносяться з психічною або ментальною моделлю конкретної людини, наприклад, його професією або загальними знаннями.

Незважаючи на все різноманіття теорій, суть дуального процесу зводиться до того, що в людському мозку мають місце два відмінних, але взаємопов'язаних види мислення, дві когнітивні системи міркування, які в ході еволюції розвивалися окремо, так як відповідали за принципово різні завдання. Ці системи все частіше поділяються вченими не за свідомим фактором, а за функціональною спрямованістю. У підсумку, всі характеристики обох функцій мислення було прийнято об'єднати під колективними термінами Система 1 і Система 2.

Перша система працює в автоматичному режимі, швидко обробляє інформацію і не вимагає свідомого контролю. Елементами цієї системи виступають евристики, когнітивні спотворення, емоційні рішення, асоціативні рішення і стереотипи.

Друга система вимагає великих когнітивних зусиль, працює з абстрактними поняттями і відображає сучасне уявлення про інтелект і критичне мислення.

Мимовільна, автоматична природа однієї системи має дуже великий вплив на сприйняття людиною інших людей. Люди часто використовують сприйняту ними інформацію про зовнішність, вік, гендер, національності або соціальні ролі оточуючих для неусвідомленого поділу їх на групи або категорії і приписування їм характерних рис – стереотипів.

Така категоризація дозволяє складати думку про інших, не докладаючи до цього значних зусиль: активація готових патернів соціальних відносин відбувається без участі свідомості. Єдиний спосіб уникнути стереотипного реагування – це контрольований когнітивний процес, коли людина проявляє досить волі і бажання для об'єктивної оцінки інших людей.

Хоча евристики є універсальними для всіх людей, їх вплив на нерациональний вибір залежить від індивідуальних особливостей людини. Евристики проявляються не постійно, здатність переорієнтуватися з автоматичної відповіді на контрольовану, а також розпізнати таку необхідність може бути пов'язана із загальним рівнем розвитку інтелекту, а можливо і особистості.

Друга система здатна скоригувати процеси першої системи, шляхом свідомого контролю зазвичай автоматизованих функцій уваги і пам'яті. Перша система генерує швидкий інтуїтивний варіант, а друга система стежить за продуктивністю цих варіантів і по необхідності підключає додаткові, дорадчі механізми мислення.

Отже, в процесі мислення людина використовує обидві системи, що необхідно для цілісного сприйняття дійсності. Проте, існують суттєві відмінності в співвідношенні використання двох систем, що може бути зумовлено загальним рівнем інтелекту, а можливо і особистості.